

de 1921. Per al montatge del nou altar s'en aprofità com a *stips* o suport un de monolític cilíndric quadrangular, que apar havia pertenescut a l'església de Sant Pere de Terrassa, pedra que presentava en sa part superior la cavitat per encabir-hi perfectament el pot de vidre a que hem fet referència i tot llur contingut. — J. GUDIOL.

ART ROMÀNIC I GÒTIC

La *Revue de l'Art Chrétien* publicà, en els començos del 1913 ⁽¹⁾, una nota sobre els treballs en execució a la catedral d'Elna. Aquesta nota, redactada per un erudit que segueix amb gran atenció els descobriments relatius a l'antiga ciutat episcopal, assenyalava i comentava algunes troballes molt interessants. En donarem a conèixer la part substancial, junt amb un cert nombre d'indicacions degudes a l'exquisida amabilitat de Mr. Sallez, arquitecte en cap dels Monuments històrics, i algunes observacions recollides per mi en les dues ràpides visites fetes a Elna sota la direcció de Mr. de Lacvivier.

Es tragueren els arrebossats que cobrien la part est de la catedral — com es féu també amb les del claustre — i les obres deixaren apreciar particularitats molt suggestives de construcció i de decoració.

Els pilars amb columnes adossades són d'aparell mitjà arcaic, amb moltes pedretes planes, com bocins de teula, insertes en els junts verticals. Mr. Sallez opina que les columnes adossades, llevat de les de damunt la nau, foren muntades posteriorment a la construcció, car els basaments no corresponen als dels pilars.

Hi ha capitells de formes molt antigues i, de vegades, exòtiques: en un d'ells la part inferior del cistell corinti està coberta per un cinturó d'entrellaçats entre dos cordes. Això és una senyal d'influència italiana: Cattaneo ⁽²⁾ ha publicat dos capitells fets sobre aquest tema, l'un a Sant Climent de Roma i l'altre a Sant Ambrós de Milà, i jo n'he registrat un del mateix tipus en el

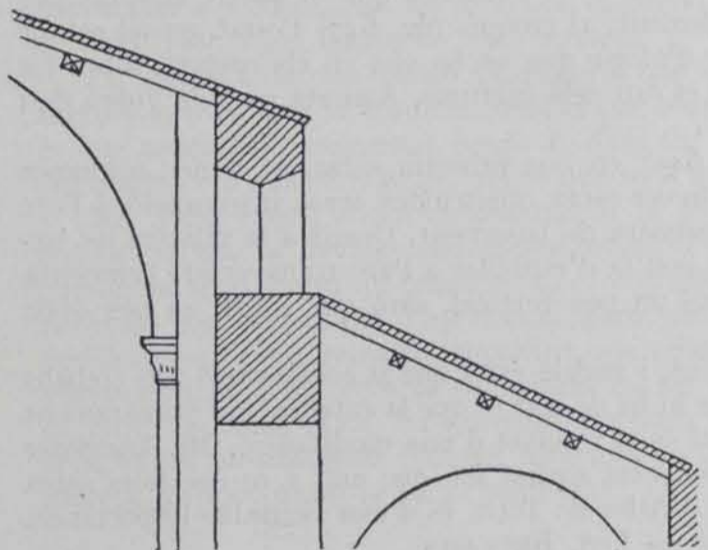

Fig. 647. — Estat probable al segle XI

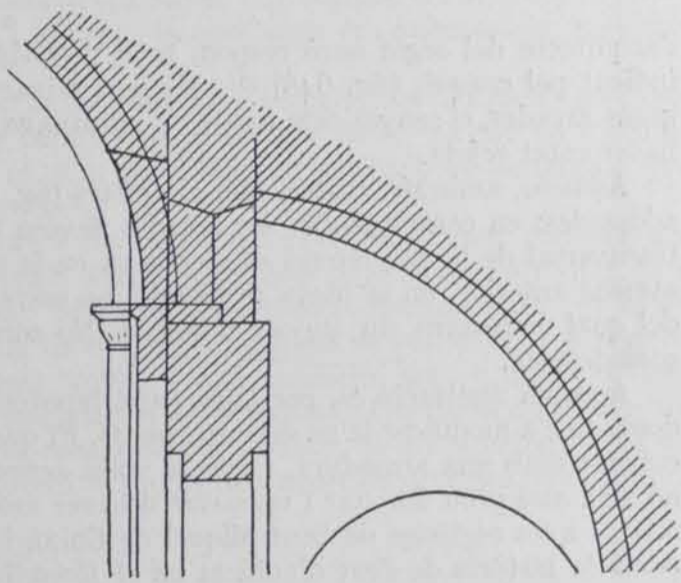

Fig. 648. — Estat després de les obres del segle XII

museu de Pola. Aquest capitell d'Elna, segons la meua opinió, està desproveït d'astràgal. En això és molt probable que hagi passat un fet bastant freqüent: el capitell es deu remuntar a una època en què era cosa usual que l'astràgal anés amb el fust, i devia ésser aprofitat en una època més recent, en la qual l'astràgal era adaptat, generalment no al fust, sinó a la massa del capitell.

No menys dignes de cridar l'atenció són alguns àbacs. N'hi ha un que té sobre el xamfrà un

(1) Pàg. 43.

(2) *L'Architecture en Italie du VIe au XIe siècle*, traducció francesa, pàgs. 34 i 226.

d'aquests requadres sortits que Arcisse de Caumont (1) assenyala, en altre temps, en les criptes d'Orleans, i que Mr. Enlart (2) creu característics del període carolingi o de l'onzè segle.

Però aquestes constatacions no tenen tanta importància com les que a continuació s'enuncien. Part dessorre les grans arcades dels dos trams est, del costat del sud, hi ha una finestra oberta darrera la volta central: és enquadrada per una obertura practicada en la volta (3). Damunt l'altra cara del mur la volta en quart de cercle lateral es toca amb la part alta de la finestra. Totes aquestes obertures fins fa pocs anys estaven tapiades per obra de data inconeguda. Això per un cantó: anem ara a altres fets.

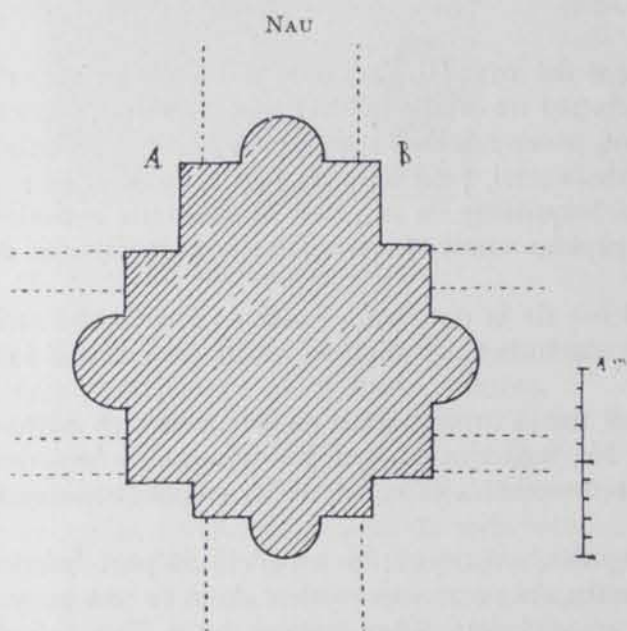

Fig. 649. — Pilar de la catedral d'Elna

Les grans arcades tenen sobre la nau central una rosca més que sobre les laterals. Aquesta rosca no és concèntrica a les altres, i per construir-la devien fer pujar la coronisa, que cega el baix de la finestra adés esmentada: fou afegit perquè sostingués la volta, així com en els costats les arcades cegues foren adossades al mur per rebre la volta en quart de cercle (4). Per poder encabir les claus inferiors d'aquesta rosca, em penso que devien entallar a aquest nivell la part anterior del pilar. De les arestes de la pilastra del basament en resta alguna cosa prop d'un dels capitells. En altres seccions de la nau aquestes arestes puguen fins a la volta, en la qual semblen enfonsar-se.

Els capitells col·locats sota els arcs formers estaven posats, en altre temps, algunes filades més avall: el naixement de l'arc transversal del qual aguantaven l'arrancament (5), fou aixecat, així com el capítell mateix. L'aixecament es féu amb materials diferents.

Si es combinen aquests diversos fets, hom va a parar a la conclusió que el partit adoptat per l'arquitecte del segle onzè respon, molt probablement, al croquis (fig. 647) l'estat actual estant indicat pel croquis (fig. 648) (6). No puc deixar d'afegir que no he vist en els costats, sobre les grans arcades, el senyal dels forats on encaixava el cap dels cabirons. Aquesta part de l'obra deu haver estat refeta.

Admeto, amb Mr. Sallez, que els pilars (fig. 649), en llur primitiu estat, no tenien columnes adossades: en conseqüència, les arcades devien haver estat construïdes sense interrupció, i l'arc transversal de la nau lateral es recolzava en la pilastra de basament. Quant a la pilastra de basament anterior, en la meua restitució, no sosté res: fa d'espalller a l'arc transversal, l'empenta del qual demanava un suport resistent. No sosté un pes vertical, sinó que conté un pes oblic considerable.

Aquesta restitució és, per altra part, hipotètica, i podria ésser que la continuació dels treballs donés lloc a modificar-la en diversos punts. El que hi ha de cert és que la catedral fou primerament coberta amb una armadura, i que la volta actual és el resultat d'una modificació. Mr. Lacvievier no serà mai prou felicitat i regraciat d'haver assenyalat aquest fet, que unit a ço que hom sabia relatiu a les esglésies de Sant Miquel de Cuixà i d'Arles de Tech, és d'una veritable importància per a la història de l'art d'edificar en el Rosselló. — J.-A. BRUTAILS.

(1) *Architecture religieuse*, 5.ª edició, pàg. 84.

(2) *Manuel d'Archéologie*, t. I, pàg. 177.

(3) M'han dit que aquesta obertura practicada a través de la volta de la nau central deu ésser del tot moderna.

(4) Aquest dispositiu no es troba sinó en la nau lateral nord; en la nau lateral sud desaparegué en ésser construïdes les capelles laterals.

(5) El nivell antic devia conservar-se, segons M. de Lacvievier, en l'arc apuntat que hi ha damunt de la tribuna.

(6) Tinc el deure de fer saber que aquests dibuixos sumaris, en gran part fets sobre els croquis, no acotats, de M. de Lacvievier, no estan rigorosament adaptats a l'escala.